Կը հրատարակվի Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը։

Գին տարեկան (100) լիերթ 3 արծաթ մէճիա կանխիկ։ Փաստառ համար 4 արծաթ մէճիա, բօսթայի ծախքը խմբագրութեան վրայ ըլլալով։

Բաժանորդագրութիւնք ամեն ամսու գլխէն կ'սկսին։

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 դուրուչ է, աւելի անգամի համար սակարկութիւն ի'ըլլայ։

Լրագրոյս վերաբերեալ գրուած թիւններն պէտք է ուղղել առ Ց. Յ. Պարոնեան Ալաճա Համամ Խանը—Խալիլ Թիւ. 31։

Ձամբու ծախքը չի վճարված նամակ չընդունվիր։

ԹԱՏՐՈՆ

40 փարայ 40 փարայ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՆԹՕՆԵԼԼԻ

Անթօնելլի, ծիւաքօմօ Բուհերինի Օլիվիերօ Իտալացի կարդինալն ու քաղաքագէտը ծնած է Սօնինօ քաղաքը, 1806 ապրիլ 2 ին։ — Եթէ Լատին Ապուի (1) խօսքին նայելու ըլլանք, հայրը սոսկ եղնարած մ'էր։ Վարբրօ (2) կը վկայէ թէ վաչտահար էր և Միքուրալ (3) կը հաստատէ թէ աղնուական էր։ Վէճ չի գրգռելու համար, «ինչ կ'ըլլայ նէ թող ըլլայ, մեր փոյթը չ'է» ըսենք ու անցնինք։

Պ. Անթօնելլի Հռոմայ մեծ կղերականին մէջ իր ուսման ընթացքը լրացուց. իր գլխուն անկիւնաւոր կիսագեմ նկարը քիչ առենէն Գրիգոր ԺԶ. ը Պապին ուշադրութիւնը գրաւելով անոր սկրելին եղաւ։ Գրիգոր ԺԶ. ը ղայն հետզհետէ առաջնորդ, խորհրդական, պետութեան երկրորդ քարտուղար, դանձուց պաշտօնեայ և էն. էն. ։ ըրաւ, և 1847 յունիս 12 ին ալ Պիոս Թ. ը կարդինալ անուանեց ղայն, որ իր ազատական կարծիքները կը դգուէր, թէ և յետոյ Անթօնելլի անչահախրութեան մէջ այնչափ յառաջ գնաց որ սկսաւ Պապին այս գաղափարներուն հետ չի համաձայնիլ։ Իր համբերող հաստատամիտ բնաւորութիւնը Պիոս Թ. ը մեղմութեան հետ միանալով նա վերջապէս յաջողեցաւ Պապին վրայ կատարեալ իշխանութիւն մը ձեռք անցընել։ Առանց մօտենալ իսկ ցոյց տալու, Պ. Անթօնելլի Պապին մէջը կը մըտնէր ինչպէս պղպջատեայ դանակ մը հացին մէջ։

1848 ին Պ. Անթօնելլի պահ մը ժողովրդականութիւն վաստկեցաւ - չատեր կարծեցին թէ բաւական ազատամիտ գաղափարներ ունի։ Արդարեւ քիչ մը առաջ Սահմանադրական օրէնք մը ընդունել տուած էր Պապին, օրէնք մը՝ որ ժողովրդեան կողմէն ընդունվեցաւ ճիշտ ինչպէս կընդունի չուկը իրեն տրված այն նոր վզնոցը որ հին վզնոցին չափ դարձեալ գինքը կը նեղէ։

Բաւական առեն Պ. Անթօնելլի յաջողեցաւ հաւասարակշիռ դիրք մը պահել երկու դերերու մէջ, այսինքն ժողովրդական պաշտօնեի՝ որ գաղատութիւն պահպանել կը պարտաւորէր գինքը և կարդինալի՝ որ պարտք կը դնէր վրան ազատութիւնն իր տակը առնելու։ Սակայն երկու կողմի վրայ օրօրվող քաղաքականութիւնը վերջապէս օր մը միչեւ գեղծումը յառաջացողը կռնակի վրայ պառկեցուցած առեն, Պ. Անթօնելլի պաշտօնէութիւնը ձգելու ստիպվեցաւ։ Բայց Պապին պաշտօնեայ ըլլալէ դադրելէն եաքը, Պիոսի ամենամտերիմ խորհրդականը ըլլալով, դարձեալ սկսաւ գիտալացիս չուարեցնել, որոնք այս փոփոխութեամբ միայն սա չահը ունեցան որ իրենց գլխուն հարուածները իջեցնող գաւազանը բռնող ձեռքը չի տեսան։

Այս աներեւոյթ պաշտօնին մէջ ան ինչ տեսակ չարաճճի օրէնքներ չինեցուց գբազեցաւ, ասոնցմէ են նա և մամլոյ վրայ դրված օրէնքները, որոնց քովը ամենէն +օաւկ ազնիւ պաշարման վիճակը անդամ դարձեալ նախանձելի է։

1848 ին, երբոր իտալացիք քանի մը կարեւոր թոյլտուութիւններ ստանալու փափաք կը յայտնէին, Պ. Անթօնելլի պաւիթ գաաւ իր դեսպանագիտական փայլուն յատկութիւնները երեւան հանելու։ Երբ խռովութիւնը կ'սպառնար, այն առեն ժողովրդեան հետ բանակցութեան մտնելով, խաբէպատիր խորհրդակցութիւններով անոր ժամանակ վատնել տուաւ, խօստացաւ ինչ որ կը պահանջվեր կառավարութենէն, և երբ «Այո՛, զաւակներս ։ ։ ։ այո՛ ։ ։ ։ ձեր վիպաքները լեցնելու պիտի ըրա՛ք ։ ։ ։» ըսելով դուռը եռեւնուն ամուր մը կը փակեր, անդին Պապը իր ծրարները կը կապեր և գաղտնի ճանբով մը կայեթի կը փախչէր։

Տարակոյս չ'ունինք որ կարդ մը մարդիկ այս ընթացքը չատ զարմանալի պիտի գանեն. բայց մենք նոյն զարմացումը ունենալէ առաջ, պիտի սպասենք որ սկզբամբ ընդունվի թէ իւրաքանչիւրն է հնձոց առաւութեան վրայ խօսելով համեստ մարդ մը զբաղեցընել, որպէս զի անդիէն ուրիշ մը անոր գրպանէն ստակին քսակը դողնայ ու փախչի։

Պ. Անթօնելլի անմիջապէս Պապին եւեւէն հասաւ ի կայեթ, և հոն անոր հետ մեկտեղ նոր կառավարութեան դեմ բողոք մը խմբագրելով Եւրոպիոյ բոլոր օտար կառավարութեանց պաշտպանութիւնը խնդրեց, որպէս զի նորէն իրենց ազատեղէններուն քով դառնան։ Այսպէս օտարը իր երկրին մէջ հրաւիրելու սրտոտ ընթացքը քանի մը կառավարութեանց այն աստիճան դառապարտելի երեւցաւ որ օրէնքները դրին էնդէրնաէօնալէ դէմ, որպէս զի բռնելով պատժեն այն թշուառականները որք անձնական չահերնին հայրենասիրութենէ վեր կը բռնեն, և իրենց ուսելեաց դինը տասը տակ աւելցած առեն, օրականնուն վրայ հինգ ստակի յաւելուած մը ստանալու համար, չեն ամչցնար օտարներու հետ միանալ։

Երբ, ի շնորհս Դաղղիոյ Հանրապետութեան, Հռոմէական Հանրապետութիւնը չնչվեցաւ և Պիոս Թ. ը նորէն Հռոմ մտաւ, պետական գործոց պաշտօնեայ անուանեց զԱնթօնելլի, որն որ

(1) Էտմօն Ապու գաղղիացի նշանաւոր հրատարակիչ գրագէտ մ'է։

(2) Ժամանակից ազատական կենսագիր մը։

(3) Ժամանակից անդրալեռնական կենսագիր մը։

մինչեւ վերջը չարունակեց նոյն պաշտօնը : Այս առենէն ի վեր Անթօնէլլի իր խաղը ծածկեցն աւելորդ համարեց : Թնդանօթի բռնված երկրի մը մէջ , կառավարական ընդդիմամարտ կուսակցութիւնը հանգիստ ու երջանիկ կըլլայ , ինչպէս Մարֆօրի ջուրին մէջ : Պ. Անթօնէլլի ինքզինքը ուրախութեան տըվաւ , անխնայ չնչեց լրագիրները , պատերազմական առեանները կազմեց և վերջապէս կշտացան այնպիսի երկարատեւ պաշարման վիճակ մը հաստատելով , զոր թերեւս Գաղղիացիք միայն իրաւունք չունենան ծաղրելու :

Պ. Անթօնէլլիի ցոյց տուած այս առանգուն գործունէութեան երեսէն , Պիոս Թ. րդ օտար տէրութիւններէն քանի մը անգամ սպառնալիքներ լսեց . բայց Պապը՝ որ ծերանալով , աւելի յամառ եղած էր քան թէ չարամիտ , չուզեց բնաւ բաժնըվիլ այնպիսի պաշտօնեայէ մը որ ոչ իւր միահեծան տիրոջը գործերը աղեկ կը տեսներ , այլ ալ ժողովրդին :

1855 Յունիս ամսոյ մէջ , ոճրագործ մը զարկաւ Անթօնէլլին . բայց սա թեթեւ մը վիրաւորվելէ ետքը , անձամբ անձին ձերբակալեց զայն : Ձենք գիտեր ո՛ր բարեմիտ կենսագիրն էր այն որ կըհաստատէր թէ Պ. Անթօնէլլի՝ ոճրագործին համար ներողութիւն խնդրեց , բայց չի կրնալով ընդունիլ , անոր որբ կնոջ թոշակ մը կապեց : Ո՛րչափ ալ ազնիւ սիրտ ունի եղեր . . . :

Պապին կարիպալներուն հետ ունեցած մանր մունր հակառակութեանց միջոցին , Պ. Անթօնէլլի իւր հին դրութեանը հետեւելով , հրաւէր կարդաց օտար սուիններու , ի պաշտպանութիւն աշխարհական իշխանութեան : Շատ ուրախ ենք չափազանց ցաւ յայտնելով հաստատելու թէ Եւրոպա այնչափ խուլ կեցաւ կարդինալին թմբուկին ձայներուն որչափ պիտի կենայ կոպիճով լեցուն սափոր մը եթէ խնդրվի իրմէ որ քաղքին ոստիկանին ձեռնտուութիւն ընէ : Պապական երկիրներուն իտալիոյ հետ միանալնէն ի վեր Պ. Անթօնէլլի անգործ կը կենայ . Պապին պետական գործոց պաշտօնէին այն անհատնում աշխատութիւններէն միմիայն վաթիկանի տախտակամածները չփելու գործը մնաց : Սակայն կերեւայ թէ կարդինալին դերը բոլորովին վերջացած չէ : Նա այժմ ծիածանագեսա կարդինալաց առաջնն է , և երբ այն , իրեն կ'ինայ Պապին մեռած առենը առ ժամանակեայ կառավարութիւնը կազմել :

Ֆիզիզապէս Անթօնէլլի կարդինալը աղեկ կազմ ունեցող մարդ մըն է , շատ աղուր ձաւկները կրնար ունենալ : Պ. Անթօնէլլի պատրաստաբան մէկն է , նա ինքն է որ ժողովրդեան անհուն փորձանք հասցնելէն ձատ , Պապին ալ սիրուն բառախաղեր կը պատրաստէ : Մերքուր կը վկայէ թէ չատ նեղութեամբ կ'ապրի . և իր խեղճ մարմինը այնչափ

կը մարտիրոսացնէ որ ձիւնին ձմեռան առանց վառարանի իր սենեակին մէջ կաշխատի . բայց եթէ մեր ունեցած մասնաւոր տեղեկութիւնները ոյն վկայութեան իրաւ կամ սուտ ըլլալը ճշդիւ չ'են հաստատեր , մեր սիրտը կ'իմացնէ մեզ թէ կարդինալին տունը անշուշտ փոլտֆէյով կը տաքնայ :

Պ. Անթօնէլլէ ապագան :— Պիոս Թ. րդի մահուան առեն , Անթօնէլլի կարդինալաց գաղտնի ժողով պիտի գումարէ : Նոր Պապ մը պիտի ընտրվի : Անթօնէլլի պաշտօն ընդունելով իրեն ծառայելու պատրաստ ըլլալն պիտի յայտնէ , բայց նա պիտի պատասխանէ իրեն . « Պապութեան բոլոր երկիրները միմիայն ննջարանէ մը , ճաշարանէ մը և խոհանոցէ մը կը բաղկանայ ես ի՞նչ պիտի ընեմ առաջին պաշտօնեան : — Վերջապէս Անթօնէլլի կարդինալը պիտի մեռնի առանց պաշտօնի և զղջալով թէ՝ ինչո՞ւ ընտրեց այնպիսի պաշտօն մը որուն մէջ այնչափ շատ ձմեռներ կան ,

Մեղուի Տէր՝ Յարութիւն էֆէնտի Սըվաճեան՝ որ քանի մը ժամանակէ ի վեր անկողնոյ կը ծառայէր , երկուշաբթի իրիկուն իւր մահկանացուն կնքելով , երեկ յունգարկաւորութեան տխուր հանդէսը կատարվեցաւ ի Խասգիւղ :

Հանգուցեալն՝ ինչպէս յայտնի է , առաջինն է որ ղաւեշտական թերթ հրատարակելով՝ զեղծումներն ու մոլութիւնները ծաղրելու սկսաւ և ընթերցասիրութեան տարածմանը աչխատեցաւ : Իւր ղաւեշտական ոճը՝ մանաւանդ ընտանեկան երգիծանութեանցը մէջ այնչափ անուշ էր որ կը խայթէր առանց ցաւցնելու . ոճ մը՝ որ քիչերու տրված է : Դարձեալ աղատախօս գրիչներուն առաջինը կրնայ համարվիլ . եթէ երբեմն չափազանց աղատութեամբ ծաղրեց , ան ալ ազգին յառաջադիմութեանը համար ուզեցած չափազանց սիրոյն արդիւնքը կըրնայ համարվիլ : Առաջինն է որ Սահմանադրութիւնը սիրով ողջունեց և մինչեւ վերջին շունչը անոր հաւատարիմ մնաց :

Հանգուցեալն իր մահուան անկողնոյն մէջ ազգային գործերու վրայ խօսիլ կուզէր երբ բարեկամի մը այցելութիւնը ընդունէր . մեծ յոյսեր կը տածնէր իր սրտին մէջ և նորէն ապաքէղ ըլլնելով մնացած օրերն ազգին ծառայութեանը նուիրել կուխտէր երբ անեծքդործոյն մահը ամբողջ չորս ամիս տանջելէն ետքը իր յոյսերուն մէջ խղդեց զինքը :

Գուղարկաւորութեան տխուր հանդէսը՝ ինչպէս ըսինք , երեկ կատարվեցաւ Ի Խաս–գիւղ , ուր ներկայ էին առեն . Տեղապահ սրբազան . Գեր . փոխանորդ հայրն ու քառասունի չափ յուղարկաւորք . . . . . :

Ի՞ՆՉ Է ԿԻՆԸ

Տե՛ս Բե՛ 5

Մենք կուզենք որ այս արարածները մեր լուծին տակ առնենք ու մեզ գերի ընենք , բայց երկու տես որ առաջուց ի վեր անոնք ալ նոյն խելքին վրայ են . և խօսքը մեջերնիս , մինչեւ այսօր անոնք զմեզ իրենց գերին ըրած են :

Արդարեւ աչխարհս թատրոն մ'է , ես ալ որ անարժանութեամբ յուշարար եմ , կը տեսնեմ որ այս թատրոնին առենէն յաղողակ դերասանները կիներն են , երբ թատերաբեմին վրայ կ'երեւնան իրենց մասը արական սեռէն աւելի ճարպիկութեամբ ու նրբամտութեամբ կը կատարեն : Օրինակի համար (ոչ թէ ուրիշ բանի) տունին բարձերը խըւբէ կամ «եֆէ» ընող ու ծառելով քայլող կիները ուղտի կըշնմանցնեմ . բարձր ներքանով (էօքճէ) սքառբին կամ պօթին հագնող օրիորդները մանաւանդ եթէ հասակնին քիչ մ'ալ երկայն կ'ըլլայ , ճիշտ ընձուղտի (ղիւրաֆէ) դեր կը կատարեն :

Երբ գլխաւնուն վրայ չինեօնէ երկայն կայմը կը բարձրացունեն , որուն գագաթը նեղ գունաւոր դրօշակ մ'ալ կը ծածանի , և այնպէս հրապարակ կուգան , կարծես ցամաքի վրայ պտոյտ ընող նաւեր են : Երբ խորտ ու բորդ , այսինքն կուրծքերնին դուրս ցցուած , կռնակնին ներս մտած , մեկ կողմերնին սանկ , միւսը նանկ կը քայլեն , կ'ըսեմ . «Ալիքներ են որ մարդ պիտի ընկղմեն » : Երբ ճերմակ կը քսուին , ու մեռելատիպ դէմ մը կ'առնեն կ'ըսեմ , « Դորուանին մօտալուտ է » : Երբ կուրծքերնին . . Երբ ձեռքերնին . . . Երբ պէխ մօրուք . . . Երբ . . . ալ մի՛ խօսեցներ զիս , ընթե՛րցող , Թո՛զ որ կարճկապեմ :

Բայց երբ զառական հաւկիթի պէս երեսնին կարմիր կը ներկեն և թափանցիկ սեւ քողով մը դէմքերնին կը պահեն , կ'ըսեմ . « Է՛հ , քիչ մ'ալ կ'ամչնան կոր , կ'իմանան կոր իրենց յիմարութիւնը , թեթեւ ղղջում մ'է այս » , թէպէտեւ աւելի աղեկ կըլլար թէ որ այդ սեւ քողով թեւերնին ու կուրծքերնին ծածկէին :

Ց–ՇԲՐ

ԲԱՌԱՐԱՆԻՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ

Տե՛ս Բե՛ 4

ՏԳԵՂՈՒԹԻՒՆ : Հիւանդութիւն մը որ կնոջ մը յուսահատութեանը և միւս բոլոր կանանց ուրախութեանը պատ-

ՀՅԱԽՅ ՀՎԵ ՆԱՎԱՏՈՒՆ

ՖԱՐՏԱԿ ՆՏՂՆԴՆՅՆԶ ՆՆԱՒՀ ՎՍՆՈ ՎՆԱՏՆՓՎՖ

(Շրջագրված)

ՀՀՅԽՅ ՀՎԵ ՆԱՎԱՏՈՒՆ

ՖԱՐՏԱԿ ՆՏՂՆԴՆՅՆԶ ՆՆԱՒՀ ՎՍՆՈ ՎՆԱՏՆՓՎՖ

(Շրջագրված)

— — —

ՎԿԶ ԺՈՈՉ ՑՎՅՈՈ ՑՍՅՍՈՉ Վ

ՈՏՈՂՆՇՆՂՄՆՆ . . .

— Թե՛, Թե՛վ, Թե՛ Ո՞վ . Թե՛ես մեզ ասում ես, որ մենք ենք մեր ազգային դժբախտությունների պատճառը, մենք ենք մեր ազգի թշնամիները, մենք ենք մեր ազգի դավաճանները, մենք ենք մեր ազգի ոչնչացնողները, մենք ենք մեր ազգի ստրկացնող

Ղ ե ր ե ն ի ս ի ր ա վ ա ր ա կ ա ն ա ր ա ր ո ղ ն ե ր ի վ ր ա յ ե ղ ա ծ ա ռ ա ջ ի ն ա ն կ ո ւ մ ն ե ր ը ։

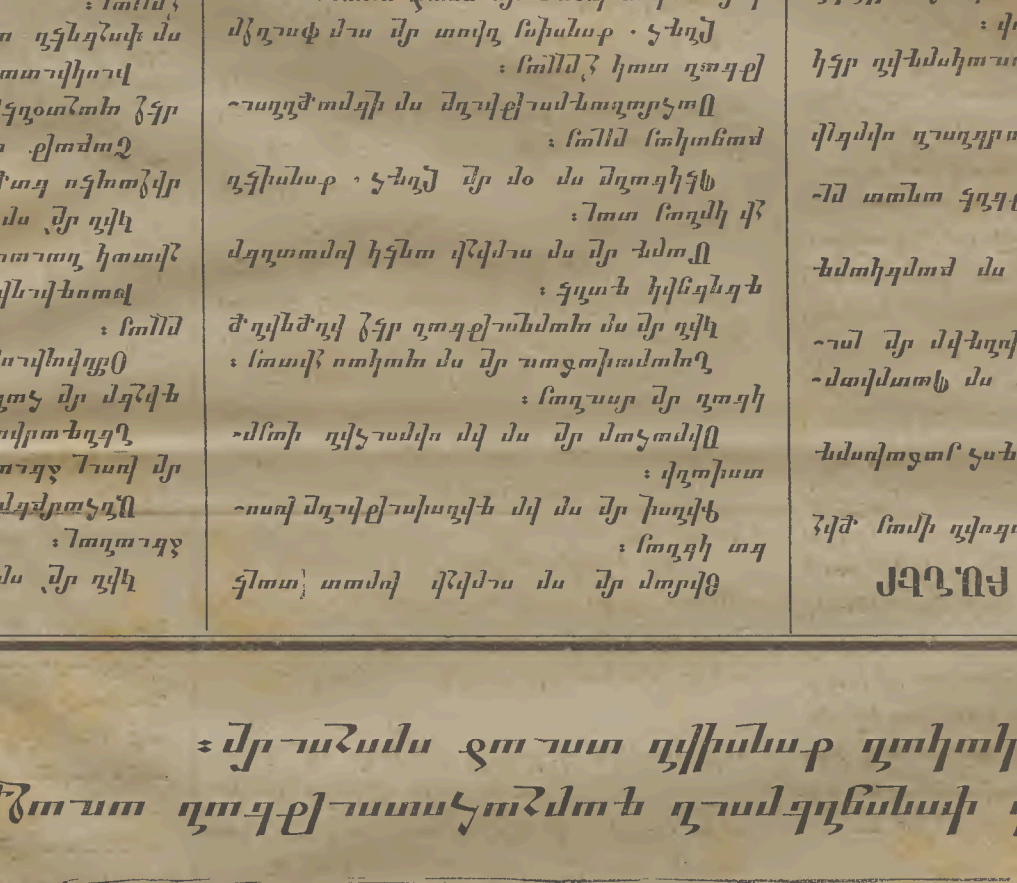

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԸ

Ե. Ե. ՉԱՐԱՖՅԱՆ

ՏՓՈՓՎԱԾՆԵՐ Ե. ՉԱՐԱՖՅԱՆԻ ԵՎ Ա. ՊԱՐՈՆՅԱՆԻ

Ա ր տ ա կ ա ր գ ո ւ մ ը ։ Հ ա յ ա ս տ ա ն ի Հ ա ն ր ա պ ե տ ո ւ թ յ ա ն Ս ա հ մ ա ն ա դ ր ո ւ թ յ ա ն ն ա խ ա գ ծ ի հ ա ս տ ա տ ո ւ մ ը ։ Ս ա հ մ ա ն ա դ ր ո ւ թ յ ա ն ն ա խ ա գ ծ ի ն ե ր կ ա յ ա ց ո ւ մ ը ։ Ա ր տ ա կ ա ր գ ո ւ մ ը ։ Ա ր տ ա կ ա ր գ ո ւ մ ը ։ Ա ր տ ա կ ա ր գ